

Životinje u religijama i mitologiji starih naroda (2. dio)

Animals in the Religions and Mythology of Ancient Peoples (Part 2)

Džaja, P.*, J. Grbavac, M. Palić, P. Tomšić, M. Benić, K. Severin

Sažetak

U drugom dijelu ovog rada kao božanstva, mitska bića ili čudovišta, hibridi opisane su sljedeće životinje: kornjača, koza, krokodil, lasica, lav, leopard, lisica, leptir, losos, mačka i magarac. Iz prikazanog proizlazi da su stari narodi u različitim dijelovima svijeta najčešće štivali lava, bilo u njegovu izvornom obliku bilo u obliku s ljudskim ili dijelovima tijela različitih životinja (hibrid). Iza lava najčešće su štovane životinje mačka, koza, krokodil i dr. Životinje su prema svojim odlikama bile simboli besmrtnosti i dugovječnosti (kornjača), plodnosti (koza), simbol smirenosti, mira, strpljenja, gluposti, raznovrsnosti i rodnosti (magarac), majčinstva i plodnosti (mačka).

Ključne riječi: religija, mitologija, stari narodi, hibridi, čudovišta, orakularne životinje

Abstract

In the second part of this study, the following animals are described as deities, mythical beasts or monsters and hybrids: turtles, goats, crocodiles, weasels, lions, leopards, butterflies, salmon, cats and donkeys. From what is presented we see that ancient peoples in various parts of the world honoured lions most, whether in their original form or in a form with the body parts of humans or other animals (hybrids). The next most worshipped animals after the lion were cats, goats, crocodiles etc. Animals, according to their characteristics, were symbols of immortality and long-life (donkeys), fertility (goats), calmness, peace, patience, stupidity, great variety and fertility (donkeys), or motherhood and fertility (cats).

Key words: religion, mythology, ancient peoples, hybrids, monsters, oracular animals

16. Kornjača. Kod Kineza je kornjača simbol svemira, erotske snage i rodnosti, simbol je dugovječnosti i besmrtnosti. Prema hinduističkoj predaji Višna se deset puta otjelovio, i to najprije tri puta u obliku životinje (riba, kornjača, vepar). U Nepalulu zlatnu kornjaču smatraju utjelovljenjem boga Višne (Cvit-

ković, 2021.). U Indijancima su kornjače povezane s liječenjem, mudrošću, zaštitom, plodnošću, dugovječnošću i duhovnošću. One su mirotvorci i podsjećaju na to da čovjek ostane prizeman (Anonymous., 2022.a). Prema kineskoj mitologiji prvo stvorenje Pan-ku pratile su četiri nadnaravne životinje među

Dr. sc. Petar DŽAJA, dr. med. vet., redoviti profesor u trajnom zvanju, dr. sc. Jozo GRBAVAC, dr. med. vet., izvanredni profesor, Agronomsko i prehrambeno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Mostaru, Magdalena PALIĆ, univ. mag. med. vet, asistentica, dr. sc. Mario BENIĆ dr. med. vet. Sanatio d. o. o., Petar TOMŠIĆ, dr. med. vet. Biofarm d. o. o. veterinarska ambulanta, dr. sc. Krešimir SEVERIN dr. med. vet. redoviti profesor, Zavod za sudsko i upravno veterinarstvo, Veterinarskog fakulteta u Zagrebu. Dopsni autor: dzaja@vef.hr

kojima su bili zmaj (poglavar svih ljudskih bića), kornjača (poglavarica oklopljenih i školjkaških bića), Feniks (najljepše stvorenje među bićima) i Jednorog (predvodnik svih krznarskih bića). Prema tibetanskom mitu spominje se kornjača koja je izlegla šest raznobojnih jaja iz kojih je nastalo šest vrsta zmija, a od njih šest vrsta živih bića (Jakovljević, 2020.).

16.1. Kurma je u hinduističkoj mitologiji prikazana s gornjom polovicom tijela čovjeka i s donjom polovicom tijela kornjače. Podrijetlom je iz vedske literature, kao što je Yajur Veda koja je sinonim za Saptarishi, zvane Kasyapa. Kurma je naveden kao drugi Dashavatara.

16.2. Akupāra je svjetska kornjača u hinduističkoj mitologiji ili katkad Chukwa, *chiranjeevi* (Anonymous, 2022.b).

16.3. Bedawang ili Bedawang Nala divovska je kornjača u balijskoj mitologiji, koja je na svoja leđa dovela cijeli svijet. U mitologiji stvaranja svijeta predstavlja promjenu u odnosu na Antaboga. Zajedno s dva zmaja podupire ljudski svijet (Anonymous, 2022.c).

16.4. Kapa ima vrlo specifičan izgled, ona je nešto između žabe i kornjače: žablja koža, umjesto nosa je kljun, prsti na rukama i nogama povezani su plivačom kožicom i kratkom dlakom na glavi. Navodi se da ima majmunsko lice, ruke i noge s plivačom kožicom, a na leđima oklop poput kornjače. U Japanu se vjeruje da će se onomu tko ulovi kapu ispuniti svaka želja. Na većini slika prikazan je kao humanoid veličine djeteta, iako mu je tijelo sličnije majmunu ili žabi nego ljudskom biću. Neki opisi govore da ima lica gorile *sche*, dok prema drugima ima lice s kljunom sličnom onomu u kornjače. Općenito, crteži prikazuju kapu s debelim oklopom sličnim oklopu kornjače i s ljuskavom kožom u bojama u rasponu od zelene, do žute ili plave (Hodland, 1992.; Volker, 1975.).

17. Koza. Prema nalazima u srednjoj Aziji još je u brončano doba postojao drevni ritualni ukop koza. U nekim je civilizacijama koza bila simbol seksualnosti i rodnosti. U Babilonu su je prinostili kao žrtvu za ozdravljenje bolesne osobe. Imala je određenu ulogu u starogrčkim vjerovanjima (o Zeusu, Dionizu i Apolonu). Grčki bog Pan prikazan je s kozjim papcima, rogovima i bradom. Dioniz je štovan tijekom rimske ere tako da bi mu kao žrtvu prinostili kozu. U skandinavskoj mitologiji vjerovalo se u kozu Hajrudin koja pase na vrhu (drveta) svijeta i mlijekom hrani bogove, dok se u drevnoj Indiji vjerovalo da mlijeko crvene koze štiti od nesreće. *Stari zavjet* govori da se od kozlića priprema ukusan obrok, a spominje se i šarena koza (Cvitković, 2021.).

Slika 1. Pan i Dafnis

(<https://sh.wikipedia.org/wiki/Dafnis>)

Hibridi čovjeka i koze te koze i drugih životinja

17.1. Pan je grčki bog prikazan s tijelom čovjeka te kozjim nogama i rogovima. U grčkoj je mitologiji on bog divljine, divljih životinja, pastira i stada, prirode i planinskih divljina, rustične glazbe i improvizacije. Arkadijski su lovci znali bičevati i kažnjavati njegov kip ako bi bili razočarani lovom (Anonymous, 2022.c).

17.2. Faun (lat. **Faunus**) bog je šuma i polja. Izvorno je bio rimsko božanstvo, no poslije je postao sličan grčkom bogu Panu. Bio je kralj naroda Latina i otac legendarnog kralja Latina. Muškarci koze, koji su češće povezani sa satirima grčke mitologije nego fauni rimske, dvonožna su bića s nogama i repom koze te glavom, trupom i rukama čovjeka, a često su prikazani i s kozjim rogovima i šiljatim ušima. Ova su bića svoj izgled posudila od satira, koji su zauzvrat svoj izgled posudili od boga Pana iz grčkog panteona. Bili su simboli mira i plodnosti, a njihov poglavar, Silenus, bio je manje božanstvo u grčkoj mitologiji.

17.3. Krampus je njemački mitski lik nejasna podrijetla. Često ga prikazuju s kozjim nogama i rogovima, tijelom čovjeka i životinjskim crtama lica. U alpskom je folkloru Krampus rogato antropomorfno biće opisano kao *polujarac*, *poludemon*.

Slika 2. Faun

(<https://edutorij.e-skole.hr/share/proxy/alfresco-noauth/edutorij/api/proxy-guest/a550b56d-1eaf-4041-8a51-973fa0aa1331/html/m5-j1.html>)

17.4. Bafomet je tradicionalno prikazan kao antropomorfnu stvorenje s kozjom glavom. On je fiktivno pogansko božanstvo nastalo u okviru kršćanskog folklor, osobito zastupljeno u okultističkoj teoriji za vrijeme magijskog preporoda u 19. stoljeću. Bafomet se opisivao kao demon u obličju jarca. Imao je upaljenu baklju među rogovima i pentagram na čelu. Jedna mu je ruka bila ženska, a druga muška. Imao je krila i ženske grudi.

17.5. Amalteja je u grčkoj mitologiji koza koju je Zeus kao dijete sisao na Kreti i zato se poslije uvrstio među zvijezde. Prema drugoj je priči Amalteja nimfa koja je hranila Zeusa mlijekom jedne koze (Parada, 1997.). Zeus je nimfi dao jedan rog te koze s obećanjem da će u njemu uvijek naći ono što želi. Taj rog, nazvan Amaltejinim rogom ili rogom obilja (lat. *cornu copiae*), simbol je plodnosti i obilja. Amaltejin je rog i jedan od Zeusovih atributa u njegovu ikonografskom prikazu.

17.6. Tanngrisnir i Tanngrjóstr u nordijskoj su mitologiji dvije magične koze (mitološka bića) koje vuku kočiju boga Thora. Thor je u mogućnosti pojesti koze i ponovno ih oživjeti ako sastavi njihove dijelove i koristi se svojim čekićem Mjöllnirom isti dan. Tanngrjóstrovo se ime pojavljuje i anglicirano kao Tanngrist. (Anonymous, 2022.d).

17.7. Morske koze su bića koja imaju stražnji kraj ribe i prednje dijelove koze.

17.8. Okna su mitološka stvorenja s ljudskim tijelom i glavom te nogama i repom koze.

17.9. Jackalope je jarac – zec s antilopinim rogovima, a katkad i repom i/ili nogama fazana (Anonymous, 2022.s).

17.10. Khnum je bog koji je u Starom Egiptu prikazan kao čovjek s kozjom glavom (Anonymous, 2022u).

18. Krokodil. Najčuveniji je bio onaj kojim se prikazivao Sobek, a držali su ga u Fayumu. Svećenici su mu prednje noge i uši ukrasili nakitom i draguljima te su mu nosili hranu i vodu. Za čovjeka je bila najveća čast pasti u Nil da ga pojede krokodil. Bilo bi čudno kad takvo grozno i opasno stvorenje ne bi bilo obožavano od svih ljudi. U Burkini Faso postoji nekoliko područja u kojima se i danas štuje krokodil. U selu Sabu postoji poseban ribnjak u kojemu se nalaze sveti krokodili. Lokalni stanovnici, pa čak i turisti, mogu ih mirno milovati, jer se životinje uvijek hrane na zadovoljstvo obožavatelja. Osumnjiči li se neki stanovnik sela za obmanu, nudi mu se da stoji pored vode. Vjeruje se da će sveti krokodili sigurno pojesti osumnjičenog ako je zaista lažov. U selu Bazuli djeca mirno plivaju u ribnjaku s krokodilima, a žene tamo peru odjeću. Sigurni su da su krokodili ljubazni prema njima i da su došli s neba iako se ta neagresivnost treba pripisati vrsti zapadnoafričkih krokodila koji ne diraju ljude.

18.1. Sobek (Sebek, Suchos) je egipatski bog prikazan u obliku čovjeka s glavom krokodila. U egipatskoj mitologiji bio je bog vode i poplave. Povezan je s nilskim krokodilom ili zapadnoafričkim krokodilom i predstavljen je ili u svom obliku ili kao čovjek s krokodilskom glavom. U Egiptu je nekad najveća čast bila pasti u vodu Nila da te pojede krokodil (Cvijanović, 2014.).

18.2. Levijatan je morska neman u Hebreja koja nalikuje na divovskog krokodila čudnovatih kljova iz kojih suklja oganj, premda je u suvremenom hebrejskom jeziku ova riječ prevedena kao kit (Anonymous, 2022.e). Prikazivan je s tijelom prekrivenim ljuskama. Spominje se u *Starom zavjetu* (Psalm 74:13-14; Jov 41; Isaija 27:1). U kršćanskoj ikonografiji i demonologiji predstavlja predodžbu Sotone.

18.3. Huhu je krokodil u legendi o oslobođenju Gajendre (*Gajendra Moksha*) (Anonymous, 2022.b).

18.4. Gajendra je prema legendi slon koji je spasio Višna iz kandži Huhua, krokodila (Anonymous, 2022.h).

18.5. Hemaraj je stvorenje pronađeno u tajlandskoj, a možda i južnoazijskoj mitologiji. Teško je definirano biće, obično se uspoređuje s labudom, ali katkad se prikazuje više poput krokodila i lava (Anonymous, 2022. b).

19. Lasica. Lasica se smatrala svetom životinjom. Uspoređuju je s boginjom kobrom Uadžit, a povezana je i sa Suncem, simbolom jasnoće, lunarnim kultom i kultom mrtvih (Višić, 1983.). U starom je Egiptu lasica simbolizirala rađanje, i to kroz usta, tj. stvaranje kroz riječi, što je i danas osnova magije. Riječima, kletvama, željama i djelima oblikovala je stvarnost oko sebe. U starohrvatskoj mitskoj priči na vrhu stabla svijeta sjedi bog Perun u obliku orla, u duplji su medonosne pčele, a uz korijen je demonski Volos, dok dvije kune trče po stablu gore-dolje i prenose poruke od jednog boga do drugoga (Škrabić, 2021.).

19.1. Ihneumon je Ra u liku lasice koji uništava zmije, zbog čega je u starom Egiptu lasica smatrana svetom životinjom i često je uspoređivana s boginjom kobrom Uadžit (Cvijanović, 2014.).

20. Lav. U drevnom Egiptu božice Sekhmet, Tefnut, Baset, Pkhet, Mehit i Menhit i bogovi poput Maahe-sa lavovska su božanstva. Sekhmet je božica lava, a Aker je bio bog-lav u staroegipatskim vjerovanjima. U Egiptu se klanjaju lavovima koji imaju hramove i brojne prostore u kojima mogu lutati uz svakodnevno davanje volovskog mesa koje su lavovi jeli uz pratnju pjesme na egipatskom jeziku. Grad Leontopolis znači grad lavova. Artemida je božica lava, ali i gospodari-ca životinja, koja je prikazana u pratnji jelena. Lovci iz plemena Masai (Tanzanija) pili su krv ubijenog lava. U hinduizmu lav predstavlja branitelje zakona i Budine mudrosti, katkad Buda sjedi na lavljem tronu, dok je u hinduizmu čovjek-lav četvrti avatar boga Višnu. U tatoizmu je lavlja lopta simbol povlačenja uma i praznine, a lava predstavlja kao kralja životinja. U plemenskim je vjerovanjima Židova lav bio totem te je evanđelist Marko predstavljen kao lav (Cvitković, 2021.). Na Baalbeku bio je bog lav, a predislamisti su štovali boga lavova Yaghutha.

20.1. Bes je egipatski bog veselja, glazbe i plesa s leđima lava. To je malena nasmiješena nakaza koja uopće nije nalik ni na jedno drugo božanstvo egipatske mitologije, a najviše je nalik na neke bogove afričke mitologije. Veoma je popularan i često su se izrađivali kipovi na kojima se Bes smiješi. Štovao se u cijelom Egiptu (Anonymous, 2022.g). Bes nije zasebno božanstvo, već skupni naziv za razna patuljasta božanstva koja se međusobno razlikuju, a koja se, počevši od doba Novog kraljevstva, mijesaju i spajaju jedno s drugim. Demon prikazan s nožem uglavnom se zvao Aha (borac protiv opasnosti i zla), demon koji pleše – Hit ili Hati. Patuljasti bogovi često su se prikazivali zajedno s božicom Hathor. Konačno formiranje Besova kulta povezano

Slika 3. Prikaz boga Besa koji potječe iz hrama u Denderi (<https://hr.wikipedia.org/wiki/Bes>)

je s identifikacijom deset sekundarnih božanstava (nubijski Bes, Aha, Amama, Hayeta, Ikhti, Mefjeta, Menev, Segeba, Sopdu i Tetetenu) u jednom božanstvu, koje je poznato pod imenom Bes (Lupo, 2015.). Imena Bes i Lika uobičajeno se povezuju s nubijskom riječju demon i imaju značenje mačka. Ova okolnost govori da je u početku kult ovog boga bio povezan sa štovanjem mačke koja se smatrala zaštitnicom kuće od miševa, štakora i zmija (otuda uloga Besa kao zaštitnika ognjišta). Vrlo je rijetko pronaći Besa s glavom i repom lava, te neki egiptolozi smatraju da je ta činjenica dokaz da je Bes izvorno bio povezan s lavom.

20.2. Maahes, Paket, Sekhmet i Tefnut egipatski su bogovi koji imaju glavu lava. **Maahes** (poznat i kao Mihos, Misis, Mios, Maihes ili Mahes) (grč. **Μαχῆς, Μιχός, Μίσις, Μίος, Μάιχες**) bio je bog rata u egipatskoj religiji, a njegovo ime znači onaj koji je točno pored nje. Maahes je bio prikazan kao muškarac s glavom muškog lava, koji katkad drži nož i buket lotosova cvijeća. Pritom se misli na njegovu povezanost s Nefertumom, koju je simbolizirao lotos (Wikinskön, 2003.). On se smatra sinom boga Ptaha i boginje Baste, čije je osobine dijelio. Ptah je vladar stvaranja i u starom je Egiptu smatran velikim čarobnjakom i vla-

darom zmija i riba. Maahes je božanstvo povezano s ratom, zaštitom, vremenom, noževima i lotosima. Njegov se kult nalazio u Taremu i Per-Bastu.

20.3. U egipatskoj mitologiji **Sekhmet** ili **Sachmis** (Sakhmet, Sekhet, Sakhet ili Shemi) jest božica ratnica kao i božica iscjeljivanja koja je prikazana kao lavica. Ime joj dolazi od drevne egipatske riječi s *m*, što znači snaga ili moć (Anonymous, 2022.i). Glava boginje često je ukrašena solarnim diskom, čime su umjetnici isticali njezinu moć nad destruktivnom energijom Sunca. Boginja je obučena u dugu crvenu haljinu, koja naglašava njezin ratnički karakter. Boja boginje smatrala se jarko narančastom. Egipćani su je povezivali s vrelim suncem u zenitu. Još jedan atribut Sekhmeta bile su zapaljene strijele. Sedam Sekhmetovih strijela simboliziralo je strašne epidemije i uništenje. Kao boginja zaštitnica Sekhmet katkad drži noževe u rukama (Wilkinson, 2003.). Smatrala se kćerkom boga sunca, Ra, i bila je među važnijim božicama koje su djelovale kao osvetnička manifestacija Raove moći. Sekhmet se smatrala suprugom boga Ptaha i majka njegova sina Nefer-tum. Također se govorilo da je majka boga lavova, Maahes. Njen plamen daha sve je uništavao, a vrući vjetrovi pustinje uspoređivani su s njezinim dahom. Također se vjerovalo da uzrokuje pošasti koje su nazivali njezinim slugama ili glasnicima, premda je također bila pozvana da odbije bolest. Skulpturalne slike božice obično su bile dopunjene atributima kao što su *ankh*, *ureus* i klica papirusa, pri čemu je potonji bio simbol zdravlja. Božanstvo je primilo ove znakove u vrijeme Novog Kraljevstva. Na nju se gledalo kao na zaštitnicu faraona koji ih je vodio u ratovanje, a nakon smrti Sekhmet ih je nastavila štiti, noseći ih u zagrobni život. Sekhmet je ponekad bila prikazana na svojim kipovima i gravurama s minimalnom odjećom ili gola. Ona je božica iscjelitelja i pokroviteljica liječnika koji su se smatrali svećenicima.

20.4. Tefnut je egipatska božica vode, vlage i kiše, koja je prikazana kao lavovsko božanstvo u obliku žene s lavljom glavom, i to kao dio Velike Eneade iz Heliopolisa. Tefnut je oličenje životvorne rose i vlage, a prikazivana je kao žena s lavljom glavom ili cijela žena koja nosi sunčani kolut i zmiju *ureus* (Anonymous, 2022.f). Nekad se prikazivala kao žena s lavljom glavom i obavijenom zmijom oko vrata. Drugi je i čest njezin prikaz u obliku lavice, ali Tefnut se može prikazati i kao žena. U svom je potpunom ili poluan-tropomorfnom obliku prikazana s perikom, na vrhu je ili zmija *ureus* ili sunčani kolut a katkad se prikazuje i kao zmija s lavljom glavom. Njezino se lice ponekad koristi u obliku dvostruke glave s licem njezina brata Shua na ovratnicima.

Slika 4. Sekhmet s glavom lavice i solarnim diskom/sunčevim diskom i ureusom na glavi
(<https://en.wikipedia.org/wiki/Sekhmet>)

20.5. Narasimha je hinduističko božanstvo prikazano s licem nalik na lava (Williams, 2008.). U mnogim je mitologijama poznat kao *bog rata*, a njegova je osnovna uloga obrana i zaštita. Narasimha je avatar hinduističkog boga Višnu, često prikazan s donjim dijelom u obliku ljudskog tijela te s lavljim licem i kandžama. Jedno je od glavnih božanstava Hare Krišne.

20.6. Pratyangira je hinduistička božica s glavom lava. Naziva se i Narasimhi ili Atharvana Bhadrakali (hinduistička božica), povezana je sa Shakti. Opisana je kao božica žena s lavljim licem (Steinberg, 2012.). Njezino ljudsko tijelo predstavlja sjedinjenje gospodina Shive s božicom Shakti. Ova kombinacija oblika lava i čovjeka predstavlja ravnotežu dobra i zla (Anonymous, 2022.i).

20.7. Wemic je bilo stvorenje s gornjim dijelom tijela humanoida i donjim dijelom tijela lava. Poput kentaura, imao je šest udova i smatran je tauričnim stvorenjem (Gygax, 1983.).

20.8. Nemejski lav jest monstrozni lav s tvrdom kožom kojega je Herkul zadavio. U grčkoj je mitologiji bio stvorenje koje je živjelo u Nemeji. Smatra se Tifonovim i Ehidninim potomkom. Postoji i inačica da

Slika 5. Heraklova borba s nemejskim lavom
(https://hr.wikipedia.org/wiki/Heraklova_borba_s_nemejskim_lavom)

je pao s Mjeseca kao Zeusov i Selenin potomak, dok treća inačica govori da je Himerin potomak. Prema Heziodu Hera ga je istrenirala i postavila na nemejska brda da bude kuga čovječanstvu (Anonymous, 2022.k).

20.9. Sfinga je u staroj grčkoj mitologiji čudovište s glavom žene, tijelom lava i golemim krilima, koja je bila demon uništenja i nesreće. Katkad se prikazivala kao biće s lavljim tijelom, ovnom, sokolovom, jastrebovom ili ljudskom glavom, te je bila čudovište lica i grudi žene, s tijelom lava s krilima. Postoji u egipatskoj i grčkoj mitologiji, a pojavljuje se i u hinduizmu. Egipatske su sfinge mitološka stvorenja koja su smatrana čuvarima. Prikazivana su u trima oblicima:

20.9.1. Androsfinga je stvorenje s lavljim tijelom i ljudskom glavom.

20.9.2. Hijerosfinga je stvorenje s lavljim tijelom i sokolovom ili jastrebovom glavom.

20.9.3. Kriosfinga je stvorenje s lavljim tijelom i ovnom glavom (Anonymous, 2022.l).

20.10. Himera ili Kimara (*Chimæra*) prema grčkoj mitologiji bilo je čudovišno hibridno stvorenje koje udiše vatru. Obično se prikazuje kao lav, s glavom jarca koja viri s leđa i repom koji bi mogao završiti zmijskom glavom. Bio je jedan od potomaka Tifona i Ehidne te brat i sestra takvih čudovišta kao što su Cerberus i Lernaean Hydra. Opisi variraju ovisno o izvorima, pa tako najstariji Homerov opis¹ govori da je imala kozje tijelo, zmijski ili zmajski rep te lavlju glavu, prema Heziodu² imala je tri glave, lavlju, kozju i zmijsku, prema Apo-

lodoru³ prednja joj je strana bila lavlja, glava kozja, a rep zmajski. Uglavnom se smatra ženkom, a svi se izvori slažu da je povraćala vatru barem iz jedne od glava (Anonymous, 2022.lj).

20.11. Manticore ili Androfago u grčkoj je mitologiji stvorenje s tijelom crvenog lava i ljudskom glavom.

20.12. Criosphins u starogrčkoj je mitologiji stvorenje s glavom ovna i tijelom lava.

20.13. Hieracospinx u starogrčkoj je mitologiji stvorenje s glavom sokola i tijelom lava.

20.14. Crocotta ili Cynolycus u starogrčkoj je mitologiji stvorenje s tijelom jelena, lavovskim vratom i rastavljenim kopitima.

20.15. Grifine (Gryphon) u starogrčkoj je mitologiji stvorenje prikazano s tijelom lava i krilima orla, to jest stvorenje s prednjim četvrtima orla i stražnjim četvrtima lava.

20.16. Gajasimha je u hinduskoj mitologiji mitski hibrid životinja u obliku lava s glavom i trupom slona (Theresa, 2016.). U Angkoru je prikazan kao čuvar hramova i kao nosač za neke ratnike. Koristi se kao heraldički simbol u nekim zemljama jugoistočne Azije, posebno Kambodže i Tajlanda (Anonymous, 2022.m). U Sijamu grb je u uporabi od 1873. do 1910., a kraljevski je grb Kambodže službeno od 1993. godine.

20.17. Dawon je u hinduističkoj mitologiji sveti tigar (ponekad nacrtan kao lav), nudili su ga bogovi da služi božici Durga ili Parvati (Anonymous, 2022.b).

20.18. Kimpuruša je opisan kao biće s lavljom glavom (Anonymous, 2022.b).

20.19. Manasthala je lav vahana od Durga koji je u svom prethodnom životu bio poznat kao asura Simhamukha (Anonymous, 2022.b).

20.20. Simhamukha je demon s lavljim licem, brat od Surapadman, koji je poslije pretvoren u vahanu Durge zbog hrabrosti u borbi s bogom Murugom.

20.21. Panchamukhi Hanuman je predstavljen je s glavom vanare, glavom lava, glavom orla, glavom vepra i glavom konja (Anonymous, 2022.b).

20.22. Reachisey je mitska životinja, s lavljom glavom, kratkim slonovim trupom i ljuskavim tijelom zmaja (Anonymous, 2022.b).

20.23. Yali, također poznat kao Vyala ili Vidala, mitsko je stvorenje viđeno u mnogim hinduističkim hramovima, često isklesano na stupove. Može se prikazati kao dijelom lav, dijelom slon, a dijelom konj, i u sličnim oblicima Yali – hinduističko stvorenje s glavom lava, kljovama slona, tijelom mačke i repom zmije (Anonymous, 2022.b).

³ Apolodor: Biblioteka (2.31).

¹ Homer: Ilijada (XVI./328)

² Heziod: Teogonija (319)

20.24. Sharabha je u hinduističkoj mitologiji dijelom lav, a dijelom ptica. Prema sanskrtskoj je književnosti osmonog, moćniji od lava ili slona, te ima sposobnost čišćenja doline jednim skokom (Pattanaik, 2006.). Sharabha je hinduističko mitološko stvorenje koje ima glavu lava, noge jelena i ptičja krila. Katkad se opisuje kao osmorožni jelen.

20.25. Lamassu je asirsko božanstvo koje se često prikazuje s ljudskom glavom i tijelom bika ili lava s ptičjim krilima (Leick, 1998.). U nekim se spisima prikazuje kao boginja (Beaulieu, 2003.). Često se susreće s imenom **Sheda** koje je muški pandan imenu Lamasu (Black, 2003.). U Starom Egiptu smatran je zaštitnikom gradova, kraljevskih palača zbog čega je postavljan na njihovim ulazima.

20.26. Merlion je stvorenje s glavom lava i tijelom ribe. Široko se koristi za predstavljanje zemlje i njezinih ljudi u sportskim timovima, oglašavanju, brendiranju, turizmu i kao nacionalna personifikacija. Dovoljubi je amblem singapurske nacije.

20.27. Ammit je egipatsko stvorenje – božica s glavom krokodila, prednjim nogama lava te stražnjim nogama i stražnjim dijelom nilskog konja. U starom su je Egiptu smatrali proždiračicom mrtvih (Anonymous, 2022.o).

20.28. Halkidri je stvorenje s dvanaest andeoskih krila, tijelom lava i krokodilovom glavom.

20.29. Simurgh je stvorenje perzijske mitologije nalik grifonu, s glavom psa, tijelom lava i krilima jaстреba (Anonymous, 2022.r). Pojavljuje se kao paun s glavom psa i pandžama lava te katkad i s ljudskim licem. Simurgh je inherentno dobrohotna i nedvosmisleno žensko stvorenje. Budući da je dijelom sisavac, ona doji svoje mlade. Simurgh ima zube i neprijateljski stav prema zmijama, a prirodno joj je stanište mjesto s mnogo vode. Kaže se da je njezino perje boje bakra i, iako je izvorno opisana kao pas-ptica, poslije je prikazivana s glavom ili čovjeka ili psa.

20.30. Enfield je heraldičko stvorenje s glavom lisice, prednjim nogama i katkad krilima orla, tijelom lava i stražnjim nogama i repom vuka. Ponekad se prikazuje s krilima (Fox-Davies, 2002.).

20.31. Hatsadiling je mitsko stvorenje s glavom i tijelom lava, trupom i kljovama slona, češljem pijetla i krilima ptica (Stratton, 2004.).

20.32. Questing Beast je čudno stvorenje koje ima glavu i vrat zmije, tijelo leoparda, bedra lava i stopala jelena (Legend-Monsters). Ime mu dolazi od velike buke koju ispušta iz svog trbuha, laveža poput trideset pasa u potrazi. Zvijer koja traga varijanta je srednjovjekovnog mitološkog pogleda na žirafe, čije je generičko ime *Camelopardalis*, koje potječe iz

njihova opisa poludeve, poluleoparda (Anonymous, 2022.n).

20.33. Taraska je francuski zmaj s glavom lava, šest kratkih nogu sličnih medvjedu, tijelom vola, ljuškama kornjače i ubodom škorpiona (Anonymous, 2022.r).

20.34. Calygreyhound je mitsko stvorenje opisano s glavom divlje mačke, trupom jelena ili antilope (Anonymous, 2022.nj), kandžama orla na prednjim nogama, volovskim kopitima i rogovima, stražnjim nogama vola ili lava i repom poput lava ili pudla. Katkad, premda rijetko, prikazan je s orlovskim krilima.

20.35. Qilin je kinesko stvorenje s glavom zmaja, rogovima jelena, ljuskama ribe, kopitima vola i repom lava. Japanska verzija opisana je kao zmaj u obliku jelena s repom vola. Najranije spominjanje *qilina* datira iz 5. stoljeća prije nove ere, *Zuo Zhuan*. Legendarna slika *qilina* postala je povezana s likom žirafe iz dinastije Ming. Prema taoističkoj mitologiji, iako mogu izgledati zastrašujuće, *qilin* kažnjava samo zlo, stoga postoji nekoliko varijacija sudskih procesa i presuda koje se temelje na *qilinu* koji je božanski znao je li optuženi bio dobar ili zao, te kriv ili nevin u drevnim znanostima i pričama. Za vrijeme dinastije Jin *qilin* je prikazan obavijen plamenom i dimom, sa zmajevskom glavom, vagom i tijelom moćne kopitne zvijeri poput konja. U dinastiji Ming (1368. – 1644.) *qilin* je bio predstavljen u obliku volova – pafuna sa zmajevom glavom s parom rogova i ukrasima za glavu poput plamena. *Qilin* kineske Manchu dinastije Qing (1644. – 1911.) bila je izmišljena životinja. Opisan je kao grivasto stvorenje s torzom jelena, volovskim repom i konjskim kopitima. *Qilin* je u korejskoj umjetnosti u početku prikazivan kao jelen, no s vremenom se transformirao u biće više nalik na konja. Jedno je od četiri božanska stvorenja, zajedno sa zmajem, fenksom i kornjačom. *Qilin* se intenzivno koristio u korejskoj kraljevskoj i budističkoj umjetnosti. Kirin je japanska varijanta oblik *qilin*, koji se također počeo upotrebljavati u modernoj japanskom jeziku za žirafu. Japanska umjetnost prikazuje kirine kao jele- ne sličnije onima u kineskoj umjetnosti. Alternativno je prikazan kao zmaj u obliku jelena, ali s volovskim repom umjesto lavljega. Često se prikazuje i djelomično kao jednorog izgledom, ali sa zakrivljenim rogom unatrag (Griffis, 2007.). Na Tajlandu je *qilin* poznat kao *gilen* član je tajlandskog panteona Himapant šumske mitske životinje. Najvjerojatnije je da je *gilen* uveden u panteon pod utjecajem Tai Yai koji su se spustili iz južne Kine da bi se naselili u Sijamu u davnim vremenima, a legenda je na taj način vjerojatno ugrađena u himapantske legende o Sijamu. *Gilen* je mješavina različitih životinja koje dolaze iz

različitih elementarnih okoliša i predstavlja elementarne magične sile prisutne u svakom personificiranom biću. U Vijetnamu se *qilin* naziva *Kỳ lân*. *Kỳ lân* potječe od kineskog *qilina* s kojim dijeli mnoštvo sličnih obilježja, poput glave zmaja ili tigra, grive lava, kopita vola ili konja, repa lava ili vola, ljuske ribe, a može imati jedan ili dva roga (Anonymous, 2022.o).

20.36. Gwazi je stvorenje s glavom tigra i tijelom lava. Ovo je maskota ugaslog tobogana koji se nalazi u zabavnom parku Busch Gardens, Tampa, Florida.

20.37. Aker je u egipatskoj mitologiji bog zemlje i zaštitnik mrtvi koji je nekada prikazan kao lav (Anonymous, 2022.v).

20.38. Mahes u staroegipatskoj mitologiji je bog želja krvi a kasnije je smatran bogom oluje, tame i vjetrova. Opisivan je kao lav divljeg izgleda.

20.39. Menhit je u staroegipatskoj religiji božica lavica, koja je štovana kao božica rata.

20.40. Shesemtet je u egipatskoj mitologiji božica lavica koja se u periodu Starog kraljevstva poistovjećivala sa Sekhmetom.

21. Leopard. Njegov je kult njegovan u zapadnoj Africi među ljudima Ashanti, koji su smatrali da čovjek koji ga ubije može biti ubijen. Njegova koža ne može biti izložena pogledu, premda su štovali prepariranog leoparda.

21.1. Mafdet je u drevnom Egiptu prikazivana je kao božica s glavom leoparda ili risa. Bila je povezana sa zaštitom kraljevih odaja i drugih svetih mjesta, te sa zaštitom od otrovnih životinja koje su smatrane prijestupnicima protiv Maata. U tekstovima o piramidama starog Egipta ona se spominje kao zaštitnica boga sunca Ra od zmija otrovnica.

21.2. Serpopard se pojavljuje u mitologiji starog Egipta (Rice, 2003.) i Mezopotamije (Frankfort, 1996.) i to je stvorenje dijelom zmija a dijelom afrički leopard. U drevnoj umjetnosti starog Egipta predstavlja simbol kaosa, koji vlada izvan granica Egipta, koje Egipatski kralj mora ukrotiti.

22. Lisica. Lisica u *Starom zavjetu* može poslužiti kao pomoćnica za paljenje protivnikova žita, maslina i vinograda.⁴ U *Novom zavjetu* lisice imaju jazbinu.⁵ Indijanci su lisicu smatrali najlukavijom životinjom, također i da lisica Do Cherokeeesi Hopi ima iscjeliteljske moći. Apači su posebno štovali lisicu jer su smatrali da je čovjeku dala dar vatre. Drže da lisičin duh donosi sposobnost brzog razmišljanja jer se

prelaskom lisice preko puta bolje sagledava trenutna situacija uz mogućnost otkrivanja stvari koje prije nismo uočavali. U Japanu su Kitsune mitska stvorenja s devet repova (Vizantiner, 2017.).

22.1. Božica Inari u Japanu je božica obilja, riža i žitarica uopće. Često je štovana u liku lisice, a posebno se štuje u svetištu Fushimi Inari Taisha, kao i u hramovima diljem Japana. Katkad se Inari štuje i u muškom obliku, i to u liku starca (Anonymous, 2022.u).

22.2. Enfield je heraldičko stvorenje s glavom lisice, prednjim dijelom tijela lava, ponekad krilima orla i stražnjim tijelom repom vuka (Fox-Davies, 2002.).

22.3. Kitsune (*kicune*) japanska je riječ za lisicu i vrstu *yōkaija*. U japanskom je folkloru poznata kao varalica s nadnaravnim sposobnostima, npr. sposobnošću promjene lika u ljudski (*kicunetsuki*). Tijekom starenja kitsune dobiva dodatne repove, kojih može imati i do devet. Kad dobije deveti rep, postaje tzv. *kyuubi no kitsune* (*kjuubi no kicune*), krzno joj pobijeli ili pozlati, a prema nekim pričama postane sveznajuća. Kitsunei su blisko povezani sa šintoističkim božanstvom Inarijem, osobito *zenko* lisice (*dobro* lisice). Kipovi tih lisica mogu se naći pred mnogim hramovima posvećenima Inariju.

23. Leptir, njegov duh za Indijance predstavljao je radost i podsjećao na važne vrijednosti življenja (Anonymous, 2022.a).

24. Lososov duh za Indijance ulijeva čovjeku energiju obnove i prosperiteta. Njihova tradicija kaže da losos stiže s porukom da će se možda trebati boriti za stvari koje se žele u životu kao i da će se čovjek morati mijenjati i postati nešto više kako bi postigao svoj cilj i svladao izazove postavljene između sebe i onoga što želi postići (Anonymous, 2022.a).

25. Mačka je deifikaciji najbliže bila vjerojatno u starom Egiptu. Naime smatralo se da mačke imaju moć iscjelitelja, mogu pronaći izgubljene predmete, oči im upijaju Sunčeve zrake i spremaju ih do jutra. U Egiptu je ubijanje mačke, osim ako nije bilo za žrtvu, bilo smrtni zločin (Anonymous, 2022.t). Egipćani su negovali posebno poštovanje prema mačkama. Vjerovalo se da ujedinjuju svijet ljudi i bogova, a u isto nas vrijeme štite od podzemnog kraljevstva mrtvih. Najpoznatije božanstvo prikazano kao djevojčica s mačjom glavom bila je boginja radosti, ljubavi i sreće Bastet. Bogate pouzdane mačke čuvale su svoje dragocjenosti. Ako bi životinja uginula, zavladao bi žalost, a u slučaju vlasnikove smrti mačke su bal-

4 Biblija, Suci, 15:5

5 Biblija, Mt, 8:20.

zamirane zajedno s njim jer su ga morale pratiti u zagrobnom životu. U starom Egiptu u svetištu Bubastis pronađeno je 1000 mumificiranih mačaka. Aztečko zemaljsko božanstvo Tepeyollotl prikazano je u liku jaguara. U Kini se vjerovalo da se mačke mogu pretvoriti u demone, a u starom Rimu ona je simbol slobode. U njemu je božica Dijana predstavljena u liku mačke, a postoji i mit o crnoj mački kao simbolu lošega. Budisti misle da samo mačku i zmiyu nije potresla Budina smrt, a u islamskoj tradiciji mačka nije dobroćudna (Cvitković, 2021.). Kršćani vjeruju da je mačka spasila malog Isusa od zmiye i ugrijala ga od hladnoće, muslimani obožavaju mačku jer ju je spasio prorok Muhamed, a stari su Slave ni svoje mačke smatrali čuvarima ognjišta i zaštitnicima od zlih duhova i nevolja. U Kini je postojala boginja prikazana u obliku mačke Li Sho, u Japanu je simbol Meneki-neko mačka s podignutim štapom, koja je predstavljala božicu milosrđa, a u Indiji se smatraju svetim životinjama koje žive u svetim hramovima koje čuvaju od zmiya. U Indiji je postoj mačja škola, a mačka je sudjelovala i u spašavanju Noine arke. U Kini vjeruju da su bogovi u početku povjerali mačkama da promatraju i izvještavaju o ljudskim poslovima. Da bi to postigli, obdarili su ih sposobnošću da govore. Voljeli su biti lijeni i srdačni, ali nisu htjeli raditi, pa im je uskraćen dar govora. Zbog toga sada samo tiho gledaju red u kući.

Hibridna biča s odličjem mačke

25.1. Sfinga je stvorenje s glavom čovjeka ili mačke, tijelom lava i ponekad krilima orla.

25.2. Bastet je egipatska božica s glavom mačke. U egipatskoj je mitologiji **Bast** (Bastet, Baset, Ubasti ili Pasht) drevna božica-mačka, štovana od druge dinastije. Mačke se povezuju s božanstvom Bastet, božice majke. Neka je vrsta ratničkog božanstva po čemu je srodna lavljim božicama Tefnut i Sahmet Središte je njezina kulta bilo u Per-Bastu (grč. *Bubastis*), koji je nazvan njoj u čast. Božica Bastet predstavljena je u liku domaće mačke ili kao žena s mačjom glavom u pratnji glazbala sistrum jer voli razveseliti ljude svojom glazbom. **Simbolizirala je radost življenja.** Vjerovalo se i da štiti trudnice i novorođenčad od bolesti. U grčkoj je mitologiji Bast poznata i kao Ailuros.

25.3. Werecoat je biće koje je dijelom mačka (može biti domaća mačka, tigar, lav, leopard i ris), a dijelom čovjek.

25.4. Tatzelwurm je stvorenje s licem mačke i zmijskim tijelom. U anegdota je *Tatzelwurm* ili *Stollenwurm* opisan kao zdepasti gušter dužine od jedne do sedam stopa. Ima lice poput mačke (posebno u Švicarskoj). *Tatzelwurm* iz Austrije i Bavorske opisuje se kao da ima otrovni dah (SLeub,

1862.), čak i smrtonosan (Lecouteux, 2016.). Prema švicarskoj je predaji *Stollenwurm* okarakteriziran kao otrovan.

25.5. Yali je hinduističko stvorenje s lavljom glavom, slonovskim kljovama, mačjim tijelom i zmijskim repom (Anonymous, 2022. nj). To je mitsko stvorenje viđeno u mnogim južnoindijskim hramovima, često isklesan na stupove. Može se prikazati kao dijelom lav, dijelom slon, a dijelom i konj, te u sličnim oblicima. Katkad se opisuje i kao leogrif (dijelom lav i dijelom grifon), s nekim svojstvima ptica. Vjerovalo se da je Yalis moćniji od lava, tigra i slona.

25.6. Calygreyhound je mitsko stvorenje opisano s glavom divlje mačke, trupom jelena ili antilope, prednjim nogama s kandžama orla, volovskim kopitima, rogovima na glavi, stražnjim nogama lava ili vola i repom poput lava ili pudla (Anonymous, 2022.m,nj). U nekim je prilikama prikazan s orlovim krilima. Calygreyhound se dosljedno opisuje da ima glavu divlje mačke, torzo jelena ili antilope, kandže orla na prednjim nogama, volovska kopita, rogove, stražnje noge lava ili vola, a rep poput lava ili pudla. U rijetkim prilikama Calygreyhound se može vidjeti prikazan s krilima orla. Kaže se da predstavlja brzinu. Opće je prihvaćeno da je Calygreyhound jednostavno plod umjetnikove mašte, ali se neki njegovi dijelovi temelje na stvarnosti. U prikazivanju nema dosljedan položaj.

25.7. Vinicius je prikazan kao stvorenje koje je dijelom mačka, dijelom majmun i dijelom ptica (Anonymous, 2022.).

25.8. Krilata mačka je mačka s ptičjim krilima.

25.9. Mārjāra – mačka vahana od Shashthi, hinduistička je narodna božica (Shashthi je povezan s bogom rata Kartikeya).

25.10. Bakeneko je u japanskoj mitologiji mačka koja može stvarati sablasne vatrene kugle, hodati na stražnjim nogama, a može i pojesti svog gospodara i poprimiti njegov oblik. Vjerovalo se i da ako mačka preskoči svježi leš, tada će ga oživjeti. Kao i kitsune, bakeneko uglavnom poprima ženski oblik. No najčešće se ispostavi da je bakeneko duh preminule žene, koja se mačjom magijom osvećuje suprugu čijom je krivnjom umrla, ili nekom drugom prijestupniku (Anonymous, 2022.p).

25.11. Pacht je bog u Starom Egiptu koji je odgovoran za liječenje trudnica i žena a predstavljen je kao čovjek s glavom mačke (Bojčić, 2017.).

26. Magarac je simbol smirenosti, mira, strpljenja, gluposti, raznovrsnosti i rodnosti. U hinduizmu se vjeruje da je magarac vukao Ravanina nebeska kola

Slika 3. Onocentaur

(https://en.wikipedia.org/wiki/Onocentaur#/media/File:Onocentaurus_-_Burney_MS_97.png)

kad je oteo Situ, dok je u kršćanstvu magarac simbol rođenja Isusa Krista i bijega u Egipat. Navodi se da se magarećom čeljusti može pobiti 1000 Filistejaca⁶ te da je Abraham progonio žito na magarcima u zemlju Kanan.⁷ Svaka pravina magaradi otkupljuje je janjetom ili jaretom,⁸ a u plug se ne smiju uprezati zajedno vol i magarac.⁹ Jahve je zapovjedio Židovima, *ne poželite magarca bližnjega svoga*. Prema Talmudu je ždrijelo magarice stvoreno u predvečerje jedne subote za sutona, a u Kuranu se piše o magarcu koji nosi knjige (Cvitković, 2021.).

26.1. Onocentaur je u grčkoj mitologiji stvorenje koje ima gornji dio tijela čovjeka s donjim dijelom tijela magarca. No za razliku od kentaura, koji je prikazan s četiri noge, onocentaur se često prikazuje sa samo dvije noge.

26.2. Allocamelus je heraldičko stvorenje koje ima glavu magarca i tijelo deve.

26.3. Empousa je zavodljiva žena s vatrenom kosom te brončanim i magarećim nogama.

Literatura

- ANONYMOUS (2022a): 29 Indijanske duhovne životinje (i njihova značenja). <https://hr.veganapati.pt/29-native-american-spirit-animals> (Preuzeto 6. 6. 2022.).
- ANONYMOUS (2022b): Popis legendarnih bića u hinduističkoj mitologiji. https://wikihrr.top/wiki/List_of_legendary_creatures_in_Hindu_mythology. (Preuzeto 6. 6. 2022.).

⁶ Biblija, Suci, 15:16.

⁷ Biblija, Post, 42:26

⁸ Biblija, Izlazak, 13:13

⁹ Biblija, Pnz, 25:10

- ANONYMOUS (2022c): *Skolastici: O Teokritu* (7.107.)
- ANONYMOUS (2022d): Tanngnjóstr i Tanngrisnir. https://hr.wikipedia.org/wiki/Tanngnj%C3%B3str_i_Tanngrisnir (Preuzeto 19. 4. 2022.).
- ANONYMOUS (2022e): Leviathan. <https://upwiki-hr.top/wiki/Leviathan> (Preuzeto 19. 4. 2022.).
- ANONYMOUS (2022f): Tefnut. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Tefnut> (Preuzeto 19.4.2022.).
- ANONYMOUS (2022g): Bes- božanstvo. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Bes> (Preuzeto 19.4.2022.).
- ANONYMOUS (2022h): Gajendra Moksha. https://en.wikipedia.org/wiki/Gajendra_Moksha (Preuzeto 22. 6. 2022.).
- ANONYMOUS (2022i): Sekhmet-egipatska boginja. <https://www.storyboardthat.com/mythology/sekhmet> (Preuzeto 6. 6. 2022.).
- ANONYMOUS (2022j): Pratyangira. https://en.wikipedia.org/wiki/Pratyangira#Eight_kinds_of_Tantric_acts (Preuzeto 2. 6. 2021.).
- ANONYMOUS (2022k): Nemejski lav. https://hr.wikipedia.org/wiki/Nemejski_lav (Preuzeto 2. 6. 2021.).
- ANONYMOUS (2022l): Sfinga. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Sfinga> (Preuzeto 6. 6. 2022.).
- ANONYMOUS (2022lj): Himera (mitologija). [https://en-m-wikipedia-org.translate.google/wiki/Chimera_\(mythology\)](https://en-m-wikipedia-org.translate.google/wiki/Chimera_(mythology)) (Preuzeto 2. 6. 2021.).
- ANONYMOUS (2022m): Gajasimha. <https://en.wikipedia.org/wiki/Gajasimha> (Preuzeto 2. 6. 2021.).
- ANONYMOUS (2022n): Zvijer u potrazi. https://en.wikipedia.org/wiki/Questing_Beast (Preuzeto 2. 6. 2021.).
- ANONYMOUS (2022nj): *Calygreyhound*. <https://en.wikipedia.org/wiki/Calygreyhound> (Preuzeto 6. 6. 2022.).
- ANONYMOUS (2022o): Popis hibridnih bića u folkloru. https://hr.upwiki.one/wiki/List_of_hybrid_creatures_in_folklore (Preuzeto 22.4.2022.).
- ANONYMOUS (2022p): Čudovišta japanske mitologije. Japanska mitska bića. <https://100izh.ru/hr/chudovishcha-yaponskoi-mifologii-yaponskieficheskie-sushchestva-yaponskii-zloi/> (Preuzeto 22.4.2022.).
- ANONYMOUS (2022p): Bakeneko. <https://hr.wellnessalbertamag.com/8-legendi-i-mitova-o-mackama-sirom-svijeta> (Preuzeto 6. 6. 2022.).

- ANONYMOUS (2022r): Slatka mitska stvorenja. Drevne grčke mitske bića. Mitska stvorenja Japana. <https://iia-rf.ru/hr/women/milye-mificheskie-sushchestva-drevnegrecheskie-mificheskie-sushchestva/> (Preuzeto 14. 9. 2022.).
- ANONYMOUS (2022 s): Jackalope. <https://upwiki-hr.top/wiki/Jackalope> (Preuzeto 14. 9. 2022.).
- ANONYMOUS (2022š). Simurgh. <https://hr.upwiki.one/wiki/Simurgh> (Preuzeto 14. 9. 2022.).
- ANONYMOUS (2022t): Mačke u drevnom Egiptu. https://hr.wikipedia.org/wiki/Ma%C4%8Dke_u_drevnom_Egiptu (Preuzeto 14. 9. 2022.).
- ANONYMOUS (2022u): Japanska mitska bića. Čudovišta japanske mitologije U životinjskom svijetu. <https://lotus-nails.ru/hr/definition/yaponskie-mificheskie-sushchestva-chudovishcha-yaponskoi-mifologii-v-mire> (Preuzeto 1. 9. 2022.).
- ANONYMOUS (2022v): Aker. <https://hr.wikii2.com/wiki/Aker> (Preuzeto 14. 9. 2022.).
- BEAULIEU, P. A. (2003): The Pantheon of Uruk During the Neo-Babylonian. Brill.
- BLACK, J., A. GREEN (2003): Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia: An Illustrated Dictionary. The British Museum Press.
- BOJČIĆ, A. (2017): Staroegipatska medicina. Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- CVIJANOVIĆ, T. (2014): Egipatska religija. Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- CVITKOVIĆ, I. (2021): Drveće i životinje u religijama. Soc. ekol. Zagreb, 30, 131-155.
- FOX-DAVIES, A. C. A. (2002): Complete Guide to Heraldry. Elibron Classics. Adamant Media Corporation.
- FRANKFORT, H. (1996): The Art And Architecture Of The Ancient Orient. Yale University Press.
- GYGAX, G. (1983): Advanced Dungeons and Dragons, Monster Manual II. TSR.
- HADLAND, D. F. (1992): Myths and legends of Japan. Dover Publications.
- JAKOVLJEVIĆ, G. (2020): Jaje u mitovima stvaranja svijeta. Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru. 14, 253-282.
- LECOUTEUX, C. (2016): "Tatzelwurm". Encyclopedia of Norse and Germanic Folklore, Mythology, and Magic. Simon i Schuster.
- LEICK, G. (1998): A Dictionary of Ancient Near Eastern Mythology. Routledge. Taylor & Francis Group.
- LUPO, C. S. B. (2015): The god Bes at Tell El-Ghaba, a site in the ancient egyptian eastern border. Rev. Mundo Antigo 5, 137.- 151.
- PARADA, C. (1997): Genealogical Guide to Greek Mythology Greek Mythology. Maicar Förlag.
- PATTANAIK, D. (2006): Shiva To Shankara: Decoding The Phallic Symbol. Indus Source Books. Mumbai, Indija.
- RICE, M. (2003): Egypt's Making: The Origins of Ancient Egypt, 5000-2000 BC. Psychology Press, London.
- STEINBERG, M. (2012): In the land of temples: Notes from a South Indian pilgrimage. E-knjiga, Lulu.com.
- STRATTON, C. (2004): Buddhist Sculpture of Northern Thailand. Serindia Publications.
- ŠKRABIĆ, A. (2021): O hrvatskim kunama. <https://makarska-danas.com/pise-ante-skrabic-o-hrvatskim-kunama/> (Preuzeto 21.5.2021.)
- THERESA, B. (2016): Encyclopedia of beasts and monsters in myth, legend and folklore. McFarland.
- VIŠIĆ, M. (1983): Egipatska knjiga mrtvih. Svjetlost, Beograd.
- VIZENTANER, L. (2017): Fantastična bića nekad i sad. Porijeklo mitskih bića Starog vijeka i njihova pojava u popularnoj kulturi. Diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- VOLKER, T. (1975): The Animal in Far Eastern Art: And Especially in the Art of the Japanese Netsuke, with References to Chinese Origins, Traditions, Legends, and Art. E.J. Brill.
- WILKINSON, R. H. (2003): The Complete Gods and Goddesses of Ancient Egypt. Thames & Hudson.
- WILLIAMS, G. M. (2008): Handbook of Hindu Mythology. Oxford University Press.